CRITERII SEMANTICO-SINTACTICE DE MANIFESTARE A CIRCUMSTANTIALULUI CANTITATIV

Laura IONICĂ
Universitatea din Piteşti

Abstract: *The article focuses on different means to express the quantitative adverbial. There is no strict limit between this adverbial and other types of adverbials. The classes of verbs that require a quantitative adverbial have also been mentioned. The category under discussion knows various ways of interpretation both semantically and syntactically.*
Key-words*: quantitative adverbial, adverbial, semantic interpretation, syntactical interpretation*

1.0 Analizarea anumitor părți secundare de propoziție constituie una dintre problemele dificile ale sintaxei, datorită diversității criteriilor de delimitare a acestora, aspect care se manifestă prin lipsa unei modalități clare de subcategorizare a diferitelor tipuri de circumstanțiale.

În unele studii, cantitativul este considerat o variantă a circumstanțialului de mod, deşi în realitate avem de-a face cu valori diferite care impun o analiză separată.

1.1 Circumstanțialul de mod exprimă, cel mai frecvent, calitatea sau modalitatea în care se desfăşoară acțiunea, iar cel de măsură redă o evaluare cantitativă, o cuantificare, modalitatea şi cantitatea constituind, astfel, categorii distincte, care cer un mod de abordare separat. În sintagma *Bătrânul merge agale*, *agale* este un complement circumstanțial de mod (arată modul în care se realizează acțiunea verbului), comparativ cu *S-a apropiat cu 2 metri de casa*, in care avem de-a face cu un complement de măsură. De asemenea, circumstantialul cantitativ interferează cu cel de mod comparativ. În *Ele se iubesc ca două surori* avem de-a face cu o comparație propriu-zisă, în timp ce construcția *Buruienile au crescut cât casa*, poate căpăta fie valoarea unui circumstanțial cantitativ, fie cea a unui complement comparativ.

1.2 Analizarea propriu-zisă a circumstanțialului cantitativ şi a modalităților de redare a acestuia trebuie sa fie precedată de o scurtă introducere în structura GCant, pornind de la elementele ocurente grupului şi anume, un substantiv unitate-etalon şi un element cu sens cantitativ (numeral în cele mai multe cazuri): *două sute de grame, douăzeci de lei, trei ore, patru kilograme, cinci ani…*

1.2.1 Categoria măsurii se aplică nu numai noțiunilor gradabile din punct de vedere obiectiv *lat, scurt, adânc, înalt*, ci şi celor gradabile subiectiv de tipul *corect, onest, bun, interesant….* În strânsă relație cu unitățile-etalon sunt verbele caracterizate prin marca semantică /+ Cant/: *a costa, a cântări, a valora, a evalua, a taxa, a prețui, a impune – Cărțile costă o mie de lei, Carnea cântăreşte trei sute de grame, Imobilul valorează un milion de euro.*

Trebuie precizat că numărul verbelor care redau măsura nu este atât de mare, dar există o categorie mai largă de verbe care desemnează activități cuantificabile şi cărora li se pot ataşa elemente cu sens cantitativ: *a munci, a alerga, a înota, a citi, a desena, a vorbi, a*

BDD-A5398 © 2006 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:34 UTC)

mânca, a urca, a câştiga: *El munceşte mult, A alergat puţin, Citeşte zece pagini, Vorbeşte două ore, Câştigă destul.*

Dacă pentru anumite verbe ca: *a valora, a măsura, a trage,* GCant este ocurent din motive sintactice, absența determinantului cantitativ generând construcții neatestate în limbă (** Vila valorează, *Făina trage*), pentru altele de tipul *a reveni, a alerga, a impune,* GCant este ocurent din motive semantice pentru distingerea mai multor unități lexicale.

Dacă în enunțuri ca: *Mierea cântăreşte o sută de grame, Bagajul atârnă zece kilograme, Camera măsoară cinci metri*, determinantul cantitativ este obligatoriu, altele de tipul: *Ion atârnă geanta de cuier, El revine la normal, Ea mi-a impus o regulă*, sunt exterioare GCant.

1.2.2 În ceea ce priveşte formele *mult/puțin*, acestea pot fi interpretate fie ca adverbe, în contextul unor verbe intranzitive cu poziția subiectului ocupată: *Geanta cântăreşte mult, Întâlnirea a durat puțin*, diferit de contextele cu verbe tranzitive sau construcții impersonale, în care *mult / puțin* sunt adjective: *Bea mult vin, Mănâncă multe fructe, Se cere puțin efort*.

Referitor la poziția circumstanțialului de măsură în sfera GCant, unii autori încearcă să clarifice statutul categoriei măsurii, pornind de la contextele variate în care se manifestă aceasta. E necesară o stabilire concretă a situațiilor în care avem de-a face cu circumstanțial de măsură, pentru a nu se crea confuzii cu alte tipuri de circumstanțiale.

Există păreri conform cărora "GCant are statut asemănător cu GCirc, în sensul că este substituibil cu un adverb, şi ca şi GCirc poate să aparțină GV sau sa fie exterior acestuia…Totuşi, GCant nu va fi subordonat lui GCirc, având în vedere secvențele diferite în care pot fi convertite simbolurile GCirc şi GCant" (G.Pană-Dindelegan, *Sintaxa transformațională a grupului verbal în limba română*, p.161).

2. Trasaturile semantico-sintactice ale circumstanțialului cantitativ

2.1 Din punct de vedere semantic, circumstanțialul de măsură redă o evaluare cantitativă sau măsura determinată a obiectelor exprimate prin unități de dimensiune, capacitate, volum şi este constituit dintr-un substantiv unitate-etalon şi un element cu sens cantitativ, numeral în cele mai multe cazuri. Numeralul a fost considerat "o condiție de existență a complementului de măsură, mai exact marca lui gramaticală" (I.Rizescu, *Complementul circumstanțial de măsură şi propoziția subordonată corespunzătoare*, p. 359).

2.1.1 Circumstanțialul cantitativ se manifestă frecvent în sfera grupului adjectival, adverbial şi verbal prin modalități specifice. Prezența acestuia în primele două grupuri este determinată de faptul ca, atât adjectivul, cât şi adverbul redau noțiuni concrete sau abstracte gradabile. Relația circumstanțialului cantitativ cu grupul verbal nu depinde în mare măsură de verb al cărui rol este unul de relație, ci de subiect: *Bagajul cântăreşte zece kilograme, Camera măsoară cinci metri.*

2.1.2 Inventarul clasei adverbelor cantitative cuprinde forme ca: *mult, puțin, destul, suficient, teribil, grozav…* (*Suferă enorm, Gândeşte mult, A alergat suficient*). Aceste adverbe apar frecvent în construcții care redau diverse variații de intensitate: *destul de bine, tot mai repede, din ce în ce mai bine* sau preced un comparativ de superioritate sau un superlativ relativ: *mult mai interesant, cu mult cel mai bine, şi mai grozav, cu mult cea mai înțeleaptă.*

BDD-A5398 © 2006 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:34 UTC)

Adverbele din structura *de…ce* se organizează cu cel mai apropiat verb si ocupă poziția unui circumstanțial cantitativ (*De mult ce a mâncat nu s-a mai putut mişca*), iar adverbele *mult, puțin* la comparativul de superioritate şi în relație disjunctivă realizează construcția *mai mult sau mai puțin* (*Scrisul elevului e mai mult sau mai puțin descifrabil*).

2.1.3 În cazul circumstanțialului care redă măsura, grupul nominal, legat direct de verb este alcătuit dintr-un numeral (sau un substitut nehotărât) şi un substantiv unitate-etalon: *Măsoară trei metri, Cântăreşte câteva grame, Valorează mulți bani.* În cazul în care construcția redă măsura timpului, prin unități specifice, avem de-a face cu un circumstanțial de timp: *Petrecerea a durat cinci ore*, iar caând se referă la măsura spațiului, aceasta este echivalentă din punct de vedere semantic cu un circumstanțial de loc: *Aleargă trei kilometri*.

2.2 Ca determinant al acțiunii verbului, circumstanțialul cantitativ poate exprima măsura valorii, a spațiului, a timpului sau a intensității acțiunii. Fiecare dintre aceste categorii cunoaşte modalități specifice de manifestare şi însumează clase diferite de verbe, în raport cu tipul de unitate exprimată.

Măsura valorii poate fi exprimată printr-un substantiv cu sau fara prepoziție, precedat de un numeral în construcții de tipul: *Buchetul de flori costă o mie de lei, Grâul cântăreşte o tonă, Zidul are trei metri*. Verbe tranzitive ca: *a vinde, a taxa, a cumpăra, a impune, a măsura, a cântări* pot fi sau nu însoțite de prepoziție *Vând casa cu un milion de lei, L-am taxat (cu) douăzeci de dolari*, *Aurul cântăreşte două grame, Camera măsoară cinci metri.*

2.2.1 Exista contexte în care circumstanțialul de măsură interfereaza cu alte tipuri de circumstanțiale. Gramaticienii nu au ajuns la un consens în ceea ce priveşte secvențele de tipul: *Beau apă cu sticla, Bea vin cu vadra,* considerându-le fie circumstanțiale modale, fie complemente de măsură. În realitate, acestea redau un complement instrumental, deşi s-ar putea înțelege din context că e vorba nu numai de instrumentul cu care de realizează actiunea, ci şi de măsura cantității recipientului, interpretarea modală fiind totusi exclusă. Nu acelaşi lucru este valabil pentru o sintagmă ca *Plouă cu găleata*, care redă o cantitate excesivă, dar presupune mai degraba o nuanță modală.

2.2.2 Categoria intensității reprezintă o altă modalitate de manifestare a unui circumstanțial de măsură şi poate fi exprimată printr-un adverb: *Destul m-a întristat soarta lui*, un numeral: *Urcam muntele de trei ori şi nu oboseam* sau prin anumite sintagme: *Râdea cu gura până la urechi, Mi-a cerut cât nici nu visam, Munca pe şantier m-a obosit al naibii.* Uneori este greu de diferențiat un complement de măsură care arată intensitatea, de un complement direct.

Astfel, în secvențe ca: *I-am promis luna de pe cer / marea cu sarea / câte-n lună şi-n stele*, partea secundara redă ideea de cantitate mare ″mult″, deci este complement de măsură, dar, totodată, poate fi şi complement direct, indicând obiectul asupra căruia trece acțiunea verbului.

2.2.3 Măsura spațiului cunoaşte mijloace variate de manifestare:

a. substantiv fără prepoziție însoțit de un numeral (*Străbate patru țări ca să ajungă în Franța*).
b. substantiv precedat de un adjectiv (*În lumea întreagă l-au căutat, dar nu i-au dat de urmă*).
c. substantiv cu prepoziție: *cu, de, la, până la* (*A scurtat rochia cu 2 cm, Apa a crescut până la gleznă*).

BDD-A5398 © 2006 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:34 UTC)

Clasa verbelor specifice măsurii spațiului sunt "cele care arată mişcarea (*a merge*, *a umbla, a străbate, a păşi, a cutreiera, a răzbate, a intra, a zbura, a ridica*); altele indică o transformare (*a mări, a micşora, a reduce, a scurta*)". (Ibidem)

2.2.4 Măsura timpului, ca şi cea a spațiului se redă printr-un substantiv fără prepoziție, precedat de numeral (*A stat la țară două zile*), substantiv cu determinant adjectival (*Au petrecut o lună întreagă în Madrid*) sau substantiv cu prepoziție şi numeral (*A lucrat pe vapor timp de zece ani*). În anumite contexte măsura timpului interferează cu circumstanțialul de timp propriu-zis, aspect evident în construcții de tipul: *Ceremonia are loc peste o lună, Petrecerea a ținut până la ziuă*, unde ambele circumstanțiale reflectă nu numai măsura timpului, ci şi momentul realizării acțiunii. Specifice acestei categorii sunt verbele cu sens durativ: *a ține, a dura, a aştepta, a mentine….*

2.2.5 Categoria comparației este, de asemenea, uşor confundată cu complementul măsurii. În sintagma *El mănanca cât zece*, se manifestă măsura acțiunii, comparativ cu *Este negru ca smoala, Cafeaua este amară ca fierea*, în care singura interpretare posibilă este cea de complement de mod-comparativ. Pe de altă parte, deşi elementele *ca* şi *cât* s-au specializat în redarea cantității (*Munceşte cât zece, Mănâncă ca un lup*), ele pot căpăta şi o nuanță semantică diferită, punând accentul pe aspectul calitativ.

În *Mihai este înalt cât un brad, cât un brad* implică ideea de robustețe, aspect fizic impunător, comparativ cu *Mihai este înalt ca un brad*, care evidențiază mai ales frumusețea fizică a unei persoane.

2.2.6 Ca şi spațiul şi timpul, intensitatea acțiunii poate fi, de asemenea, măsurată, fiind reprezentată în structurile cu numeral: *O să plătească înzecit pentru fiecare vorbă, Am urcat muntele de câte trei ori*, pronume: *Vizitatorii cunoşteau ceva locul* sau adverb: *Destul i-am suportat toate capriciile, Copilul a fost prea mult pedepsit, A rezistat foarte puțin*.

Anumite adverbe expresive însoțite de prepoziția *de*, care redau "nemăsuratul", "ceea ce este lipsit de măsură" (*extrem de, grozav de, nespus de, neobişnuit de*) sunt frecvent folosite ca elemente de stil (*Au o casă grozav de mare, Este extrem de atent în trafic*). De asemenea, substantivele cu funcție adverbială, redau ideea de cantitate atunci când au rol de intensificatori: *beat criță, ud leoarcă, adormit buştean, nervos la culme…*

2.2.7 Circumstantialul cantitativ mai poate fi realizat prin constructii prepozitionale, cele mai frecvente prepozitii fiind: *de, la, pe, cu, până la…*

Toate acestea apar în structurile cu numeral şi substantiv*: un cablu de doi metri, o discuție de trei ore, Am scurtat fusta cu doi centimetri, Recolta se întinde pe trei hectare, A vândut până la douăzeci de vite.*

2.3 La nivel sintactic, cazul specific complementului de măsură este acuzativul fără prepoziție. Există păreri conform cărora unităților-etalon din sfera GCant nu li se poate preciza cazul, deşi în structuri ca (*lungimea de trei metri, greutatea de două kilograme, parcurgerea celor trei sute de metri*) cazul este evident, şi anume, acuzativ, respectiv genitiv. I.Rizescu precizează în acest sens "…complementul circumstanțial de măsură se construieşte în general cu cazul acuzativ fără prepoziție. În cazul în care se foloseşte acuzativul cu prepoziție, circumstanțialul de măsură se intercalează de obicei cu alte complemente" (Ibidem).

2.4 Aşadar, complementul cantitativ se manifestă prin mijloace specifice atât la nivel semantic, cât şi sintactic cuprinzând sfera GN, GAdj, GAdv, GV şi GPrep.

BDD-A5398 © 2006 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:34 UTC)

Cantitativul se află la interferenta mai multor tipuri de circumstantiale: de timp, de loc, de mod, consecutiv; acestea îşi pastrează caracteristicile specifice sub aspectul conținutului semantic, în timp ce asemănările sintactice şi valoarea de cuantificatori le încadrează în sfera cantitativului.

Delimitarea acestui tip de complement este necesară pentru a nu se mai crea confuzii cu alte tipuri de circumstanțiale, iar evidențierea trasăturilor semantice şi sintactice proprii are rolul de a consolida poziția cantitativului în sintaxa limbii române.

Bibliografie

Găitănaru, Ştefan, *Numeralul în limba română, studiu descriptiv şi istoric*, Calende, 1993;
Gramatica Limbii Române II, Editura Academiei Române, Bucuresti, 2005;
Iordan, Iorgu, Robu, Vladimir, *Limba română contemporană*, Bucureşti, 1978;
Irimia, Dumitru *Gramatica limbii române*, Iaşi, Polirom, 1997;
Nica, Dumitru, *Teoria părţilor de vorbire. Aplicaţii la adverb*, Iaşi, Junimea, 1988;
Pană- Dindelegan, Gabriela, *Sintaxa transformaţională a grupului verbal în limba română*, Bucureşti, Editura Academiei, 1974;
Pană- Dindelegan, Gabriela, *Sintaxa grupului verbal*, Aula, 1999;
Pană- Dindelegan, Gabriela, *Elemente de gramatică, dificultăți, controverse, noi interpretări*, Humanitas Educaţional, 2003;
Rizescu, Ion, *Complementul circumstanțial de măsură şi propoziția subordonată corespunzătoare*, în *SCL*, 1959 (X), 3, p.357-382;

BDD-A5398 © 2006 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:34 UTC)